

ВІДБИТТЯ ГОВОРІВ У МОВІ ТВОРІВ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

У статті розглядається мова творів Юрія Федьковича з погляду використання в ній фонетичних, морфологічних, синтаксичних і лексичних діалектизмів.

К л ю ч о в і с л о в а : фонетична риса, граматична форма, словосполука, говіркове слово.

Видатний письменник ХІХ ст. Юрій Федькович (Осип-Юрій Гординський, 1834–1888 рр.) в історії української літератури й літературної мови посів вагоме місце. З погляду мовотворчості це одна з найоригінальніших постатей в українській літературі¹. Він народився в селі Сторонець-Путилів (тепер селище Путила Вижницького району Чернівецької області), яке розташоване на межі між гуцульським і буковинським говорами південно-західного наріччя. Учився в приватній початковій школі в сусідньому селі Киселиці, потім у німецькій школі в Чернівцях. Чотирнадцятилітнім виїхав до Молдавії, де проходив землемірську практику в м. Ясси і аптекарську в м. Нямц. У 1852 р. переїхав до Чернівців, вступив до австрійської армії, у якій перебував до 1863 р., 1859 р. разом зі своїм полком побував в Італії. Звільнившись з війська, до 1872 р. жив у рідному селі, займаючись громадською і творчою діяльністю, а також педагогічною практикою. У 1872 р. письменник виїхав до Львова, де працював у «Просвіті». З 1876 р. до кінця своїх днів Ю. Федькович жив у Чернівцях.

Художні твори письменник почав писати німецькою мовою, та й на пізнішому етапі звертався до неї, проте головною в його творчості постає рідна мова. До його творчої спадщини українською мовою належать численні вірші, зокрема збірки «Поезії Іосифа Федьковича», «Дикі думи», поеми «Новобранчик», «Дезертир», «Лук'ян Кобилиця», оповідання «Таліанка», «Жовнярка», «Побратим», «Штефан Славич», «Сафат Зінич», «Дністрові кручі», «Хто винен», «Серце не навчити», «Безталанне закохання», «Стрілець», «Співанка», «Кобзар і жовняри», «Опришок», «Панич», «Лелії могила, або Довбушів скарб», «Максим Чудатий», казки «Чортівська бочка», «Бідолашко», «Від чого море солоне», «Глогорожечка», «Золота кісочка», «Голодний чорт, або дорога до пекла», «Голка-угорка тонесенькая», «Хитрий кравець», «Адам і Єва», «Підмінче», жарти «Нікс», «Дурний гуцуляк», «Чудатий кінь», повісті «Люба-згуба», «Три, як рідні брати», драматичні твори «Довбуш», «Мазепа», «Хмельницький», «Керманич», «Так вам треба», «Як козам роги вправляють», «Запечатаний двірник», переклади «Слова о полку Ігоревім», драм Шекспіра, а також шкільний підручник з української мови «Буквар».

---

¹ Франко І. Твори : В 20 т.— К., 1955.— Т. 17.— С. 201–203.

Уся творчість Юрія Федьковича щодо образних художніх засобів базується на живомовних і фольклорних джерелах. Для забезпечення художності й лаконічності вислову, якими характеризуються твори письменника, він майстерно використовував народнорозмовні й фольклорні джерела і в поезії, і в прозі, і в драматургії. Народнорозмовні вислови роблять поетичну мову Ю. Федьковича мелодійною та емоційно забарвленою². Використання розмовних і фольклорних елементів письменник поєднував із продовженням західноукраїнської мовної традиції і наслідуванням мовної практики східноукраїнських письменників, передусім Т. Шевченка. Мова творів Ю. Федьковича виявляє прагнення до уніфікації східноукраїнського й західноукраїнського варіантів тогочасної української літературної мови.

У своїй мовотворчості Ю. Федькович широко використовував рідні йому говірки. Гуцульський і буковинський говори загалом близькі й розмежовуються невиразно. Відображення їх у мові творів Ю. Федьковича, за тодішніх умов розвитку літературної мови в західній Україні, слід визнати природним і закономірним. Варто зазначити, що до Ю. Федьковича гуцульський і буковинський говори в західноукраїнському варіанті літературної мови представлені слабо, найвиразнішими в західноукраїнській літературній мові на народній основі до того були наддністрянські говіркові риси. Діалектні елементи спостерігаються в поетичних, прозових, драматичних творах і в листах Ю. Федьковича приблизно однаковою мірою. Гуцульські й буковинські говіркові риси письменник використовував стихійно, без спеціальної стилістичної настанови. Діалектизми однаково наявні як в авторській мові, так і в мові персонажів. Діалектні елементи в мові творів письменника утворюють сплав з тодішніми західноукраїнським і східноукраїнським варіантами літературної мови. Незважаючи на те, що в мові письменника багато елементів східноукраїнського варіанта літературної мови, завдяки діалектизмам мову його творів загалом відносять до західноукраїнського варіанта. У ній відображені фонетичні, граматичні й лексичні говіркові особливості, але кожний структурний рівень у дечому виявляється по-особливому. Послідовно діалектні елементи письменник використовував у сфері побутової лексики, що нею позначалися реалії повсякденного життя гуцулів і буковинців. Для таких слів літературних відповідників не було або Ю. Федькович їх не знав. Граматичні діалектні риси письменник найчастіше чергував з їхніми відповідниками в західноукраїнській і східноукраїнській літературній мові. Уживання фонетичних діалектизмів у мові творів Ю. Федьковича теж характеризується непослідовністю, до того ж фонетичні діалектні риси часто зневиразнюються особливостями тодішнього правопису. Слід мати на увазі, що в різних виданнях творів письменника фонетичні й деякі морфологічні діалектні риси нівелювалися редакторами й видавцями.

З діалектних явищ, що фіксуються в мові творів Ю. Федьковича, більшість належить до гуцульського й буковинського говорів, проте певна кількість їх походить з інших південно-західних говорів, зокрема з покутського, наддністрянського та з карпатських — бойківського й закарпатського. Діалектні риси не гуцульського й буковинського говорів письменник переймав не стільки безпосередньо з живої мови, скільки із західноукраїнського варіанта літературної мови як його органічної складової частини.

Мовні явища у творах Ю. Федьковича сприймаються як діалектизми з погляду норм сучасної літературної мови. Письменник відповідні мовні риси розглядав як складову й невід'ємну частину тодішньої літературної мови на народній основі. Діалектні елементи він використовував з метою зробити їх надбанням

² Курс історії української літературної мови.— К., 1958.— Т. 1.— С. 326.

літературної мови. Завдяки талантові Ю. Федьковича діалектизми в мові його творів сприймаються як мовно-художні засоби; незважаючи на їх численність, твори письменника легко читаються представниками всіх етнічних районів України.

До фонетичних діалектних рис у мові творів Ю. Федьковича належать:

1) вживання голосного [о] замість [і] (*зорниця, сльозонька, войсько, покойний, возьми, жалосливо*), замість [е] (*всьо, сухонький, тихонько*), замість [а] (*богач, сотона, змогатися*), замість [у] (*одовиця, побліка, сопруга, польовання, ковати*);

2) [і] замість [о] (*воріг, нарід, вірли, помір, прісьба, крів, готів, післати, пібратися, пімститись, прігнати, піб'є, пімремо*), замість [е] (*ангіл, мід, перстінь, учитіль, потріба, сонічко, прагніння, поберіже, щєбітливий*), замість [и] (*осіка, трівога, глібокий, кривавий*), замість [у] (*мібіть*), замість [а] після м'яких приголосних та [й] (*дєсїть, дванацїть, длї, задлі, боїзнь*);

3) [е] замість [а] (*зезулька, зелізний*), замість [а] після м'яких приголосних (*прєжа, здоров'є, зіле, камїне, піре, пташе, убране, щастє, щєне, листєчко, камєний, вісімдєсет, взєти, лєгти, стрїлєти*), замість [а] після [й] (*єма, єкий, єк*), замість [і] (*заверуха, сем'я, слєзний, слєзно*), замість [о] (*дєготь, слєза, цєго, всего, до него, в нему, сєгодня*), замість [о] після шиплячих приголосних (*шєстий, чєму, вчєра, вєчером*);

4) [а] замість [и] (*відпочати*), замість [і] (*жєвняр, кортати*), замість [о] (*атаман*), [и] замість [о] (*лїжка, тїму*), [у] замість [и] (*ящурка, глєбокий*), замість [і] (*цїюувати*), замість [о] (*коруна, кордун, нута, пруба*);

5) звукосполучення [єр] відповідно до нормативного [ри] (*керниця, кервавий*);

6) скорочення голосних у початкових складах слів (*йгра, вна, вно, вни, вбох «бох»*, *йкийсь, вбїямати, вбернути, вповідати*);

7) відпадиння голосного [і] на початку слів (*ржа, сторія*);

8) відсутність протетичного приголосного перед голосними [о], [у] (*огонь, она, оно, острый, осьмий, озьму; улица, ухо, узкий*);

9) приголосний [в] замість [л] у кінці складів (*стів, орев, горівка, фіявка*);

10) м'якість шиплячих приголосних (*жєба, душе, шьо*);

11) м'якість приголосного [р] замість твердого (*богатырь, поштарь, тягарь, звірь, дохторям*);

12) твердість приголосного [ц] у кінці слів та перед голосними [а], [у] (*хлопец, вулиця, серцу*);

13) твердий [с] у суфіксі -*ський* (*руський, молдавський, московський, райський*);

14) перехід м'якого приголосного [г] в [д] (*ледїнь, ділетка*); а [т] в [к] (*клїти «тліти»*);

15) відсутність епентетичного [л] на місці давніх м'яких губних приголосних у дієслівних формах (*затоп'яти, лов'ю, лов'ять, люб'ю, люб'ять, роб'ю, роб'ять, тям'ю, тям'ять, портаф'ю, утоп'юся*);

16) відсутність подвоєння приголосних у формах іменників середнього роду (*весїля, збіжя, кохання, сніданя; волосє, зіле, житеє, камїне*);

17) звукосполучення [стн] замість [сн] (*устний, жалостливо*);

18) приголосний [в] замість [г] (*воробєць*), [г] замість [ж] (*калюга*), [д] замість [н] (*кождий*), замість [т] (*задопаний*), [дж] замість [ч] (*дждама*), [ж] замість [з] (*жєлізний*), [й] замість [р] (*маймур*), [с] замість [з] (*присьба*), [т] замість [ч] (*неминутий*), [ф] замість [п] (*потрафити*), [х] замість [г] (*ланцюх*), [ц] замість [ч] (*рацки*), [ч] замість [н] (*смутчий*), замість [ц] (*чівка*).

Словотвірні діалектизми в мові творів Ю. Федьковича стосуються різних частин мови. Найбільше їх серед іменників:

бадечко «батько», братчик «братик», братьо «брат», вибранчик «новобранець», воєвод «воєвода», гобулко «голубок», єдинчук «одинак», єнорал «генерал», забаг «бажання», кавуш «ківш», кайдан «кайдани», кар «карась», кедрев «кедрина», крикливець «крикун», кріль «король», ліварник «лірник», медвідь «ведмідь», міщук «міщанин», нуд «нудьга», огальон «галун», парамін «пергамен», плінник «половнянин», позір «погляд», половинь «полом'я», попах «запах», скрипичник «скрипаль», служалий «службовець», сокілко «соколик», таліян «італієць», трут «трутень», франк «француз», хло «хлопець», чагір «чагарник», череп «черепки», чупер «чуприна», шкорпій «скорпіон», ярем «ярмо», завідця «завідувач», петропопа «протопоп», пуга «пугач», галиця «галка», дивниця «дивина», жсажда, зажда «жадоба», жура «журба», закуція «екзекуція», запороха «порошина», квіта «квітка», керва «кров», кияня «кирка», кізлиця «коза», колотнуха «колотнеча», люба «любов», матірка «мати», паруна «пара», принцеца, принциза «принцеса», сваркитня «сварка», стариня «старі люди», таліянка «італійка», треба «потреба», трунва «труна», факля «факел», фаля «хвиля», царівочка «царівна», голов «голова», одінь «одіння», позінь «погоня», вороб'ятко «горобень», зіленько, зілесенько «зіллячко», імено «ім'я», костро «костер», смерече «смереки», соловіє «соловей», вдвір'я «подвір'я», зачаття «початок», старощинне «старостування», ізорці «взірці», порошинці «порохівниці», сербяни «серби».

До прикметникових словотвірних діалектизмів належать: *гордливий «гордий», жартобливий «жартівливий», женихливий «готовий женитися», змінчивий «мінливий», кремський «кремезний», лебедій «лебединий», маймурний «мармуровий», нечасовий «передчасний», обоюдий «обоюдний», однакий «однаковий», опалистий «запальний», полохий «полохливий», радний «радий», романовий «романський (італійський)», соромижлевий «соромливий», чудатий «чудацький».*

Системний словотвірний діалектизм у мові творів Ю. Федьковича становить творення вищого ступеня порівняння прикметників і прислівників за допомогою префікса *май-* (*майвищий, майвище*).

У мові художніх творів письменника чимало дієслівних словотвірних діалектизмів: *бічи «бігти», виймити «вийняти», вирікати «дорікати», гути «гудіти», займити «зайняти», закирвати «заробити кривавим потом», здячитися «подякувати», казувати «казати», насьміватися «насміхатися», осаміти «осамотіти», осердитися «розсердитися», перепередити «випередити», покітити «помітити», попіспати «поспати», приймитися «прийнятися», роблювати «вирубляти», рути «ревіти», стрільчити «стріляти», торамити «торочити», укоїти «заспокоїти», ходжувати «ходити».* Наявні словотвірні діалектизми і серед дієприкметників: *шуйстрований «муштрований», обчарований «зачарований».*

До прислівникових словотвірних діалектизмів належать форми: *взадар «даремно», відскоки «вскач», вільше «вільніше», вірне «вірно», всігди «завжди», встріть «назустріч», всюда «всюди», горі «вгору», далій «дальше», далічко «далеко», дїправди «справді», долі «додолу», домів «додому», допевно «напевно», доста «досить», дось «досі», зимі «зимою», кінці «вкінці», куда «куди», літі «літом», мабути «мабуть», мож «можна», навкірки «наперекір», нігде «ніде», однако «однаково», оногда «іноді», осігди «завжди», позавстрію «позавтра», посполом «посполу», принайме «принаймні», сегодне, сегодни «сьогодні», сердечне «сердечно», тамки «там», тогид «тоді», тра, тре «треба», трібно «потрібно», тудя «туди», ту, тутки «тут», увесні, усесну «весною», усігди «завжди», чимного «чимало», чось «чомусь», щире «щиро».*

Зустрічаються словотвірні діалектизми серед прийменників (*мість «замість», оперед «перед»*) та часток (*предсе, претці, преці «прецінь»*).

У галузі словозміни в мові творів Ю. Федьковича наявні діалектні форми:

1) дав. і місц. відм. одн. іменників жін. і середн. роду з м'якими приголосними основи на *-и* замість *-і* (*земли, воли, на поли*);

2) оруд. відм. одн. іменників, прикметників, займенників і числівників жін. роду на *-ов, -ев* (*з тов мойов райсков пташков, першов нашов писательков, сво-*

йов ласков, нічов, також тобов, особов; гостев, гуслев, піснев, світлицев, шаблев, совістев, солев);

3) ця ж форма на **-ойов, -ойєв** (жонойов, пляшкоюов, дорогоюов, здоровоюов, також мноюов, тобоюов; вишнейов, душеюов, попадейов, моєюов);

4) наз. відм. мн. іменників чол. роду на **-е** (бояре, жовняре, косаре, лікаре, пушкаре, також люде, слов'яне);

5) наз. відм. мн. іменників чол. роду на **-ове** (вірлове, вітрове, димове, снове, царове);

6) двоїнні форми іменників жіп. і середн. роду (дві березі, дівці, дорозі, капельці, могили, музиці, носі, сиротині; селі, слові, оці);

7) род. відм. мн. іменників чол. і жіп. роду на **-ий** (братий, звірий, лікарій, цвинтарій, гроший; корогвий, сльозий, пісний);

8) дав. відм. мн. іменників на **-ем** (людем, дітем);

9) місц. відм. мн. іменників на **-ех** (людех, Чернівцех);

10) всі прикметники твердої групи (вечірний, господний, крайний, порожний, синий);

11) еклітичні форми особових і зворотного займенників (мя «мене», тя «тебе», ся «себе», ми «мені», ти «тобі», си «собі»);

12) скорочені форми особових, питальних і заперечних займенників (го «його», му «йому», ї «їй»), чо «чого», «чому», нічо «нічого», нич «ніщо»);

13) редуліковані форми вказівних займенників (сесь, сеся, сесе, сесі, тот, тота, тоте, тоті) та складні форми (тамтой, тамта, тамте, тамті);

14) форми дієслів I дієвідміни в однині типу знам, знаи, знат, думам, думаш, думат;

15) складні дієслівні форми минулого часу із залишком давнього перфекта (найшов-ем, ще-м не думав, де-м був, волів-бись, ти-сь покинув, зробив-есь, пропала-ес, ви-сте колисали);

16) зворотні форми дієслів з часткою **-си** (задумавси, заплакавси, напивси, сперси, не журиси, подивиси, не противси, то си минуло);

17) форми 3-ї ос. одн. зворотних дієслів на **-єсь** (здаєсь, лишаєсь, обертаєсь, пишаєсь, розгортаєсь, цураєсь);

18) препозитивне вживання зворотної частки в дієслівних формах (ся клюниш, ся ліс, ся взєли, ся відозвала, си вкрило, си повернемо);

19) форми дієслів 3-ї ос. мн. II дієвідміни без кінцевого **-ть** (вони викуп'я, говоря, гомоня, заводя, дзвоня, клоня, летя, муся, нося, приходя, прося, пустя, сходя, шум'я; носє, родє);

20) дієслівні форми майбутнього часу в сполученні інфінітива з формами допоміжного дієслова му, меш, ме, мем, мете, муть (му ходити, меш вірити, ме трепетатись, мем балакати, муть ся подобати) поряд із формами допоміжного дієслова бути при колишньому дієприкметнику (буду ходив, будемо си віділи, будем спочивали, будуть крили);

21) форми дієслів умовного способу з часткою **бих**, що походить з форми колишнього аориста від дієслова бути (хоть мав бих в могилі пріти, все бих ся дивила, то бих упав, бих вас не видів, хоть бих знав, чи бих мала таїтися, ми бих поробили, бих си научив, я тебе бих мав лишити);

22) сурядні й підрядні сполучники: ба «і», «та», «то», ци «чи», абих, би «щоб», гейби «наче», «немов», коби «якби», «щоб», нім «поки», сли «якщо».

Синтаксичні діалектні риси в мові творів Ю. Федьковича передаються: конструкціями з давальним відмінком належності (брови їй чорні, дві му дівці на колінах, єму рушниця у руці, личко му марне); конструкціями з називним відмінком іменників замість орудного (воркуєш з голуби, гарячими сльози зрошаю я розжі, з

соколи в самборах полюси); словосполученням *втечи когось* «втекти від когось»; сполученням прийменників *д, к* з іменниками і займенниками у формі давально-го відмінка (*д братові, д нені, д хаті, д вам, к столові*); сполученням прийменника *о* з місцевим відмінком іменників (*о Івані, о землі, о нені, о слові, о бісурманах*); сполученням прийменника *над* з іменником у називному відмінку (*він капітан над пушкаре*); словосполученням із прийменником *на* у значенні «до», «про» (*будьте на мене ласкаві, не забувайте на мене*); словосполученням із прийменником *в* у значенні «за» (*в добрі гроші*); словосполученнями з числівниками (*два люде, по десять роках, вісім рік* «вісім років»).

У мові творів Ю. Федьковича дуже багато лексичних діалектизмів. Наводити їх повністю зайняло б багато місця. В основному вони пояснені в одному з видань творів письменника³.

Найбільше говіркових слів Ю. Федькович уживає при змалюванні побуту й сільської виробничої діяльності:

барда «теслярська сокира», *бербениця* «дерев'яна посудина», *берівка* «барильце», *бесаги* «торба», *блانا* «гуцульський кожух», *ботелев* «жолотівка для збивання масла», *брай* «прилад для збивання бринзи», *бухня* «убога хата», *ватер* «гуцульське шатро», *ватра*, *ватрак* «вогнище», *вікар* «сухий сир», *гачі* «штани», *гирба* «люлька», *горботка* «плахта», «запаска», *гугля* «верхній суконний одяг», *дараба* «пліт з дерев'яних колод», *джерга* «ковдра», *дзер* «сироватка», *дзьобня* «торба», *драпак* «віник», *земник* «льох», *кабат* «куртка», *каманак* «гуцульська шапка», *камеша* «сорочка», *карманець* «гаманець», *киржа* «пастуша палиця», *кінва* «відро», *кланя* «півкопа», *клевець* «молоток», *кліть* «жомора», *колешня* «стайня», *кочило* «клубок», *кресак*, *кресаня* «бриль», *курмей* «налігач», *куфа* «бочка», *лавич* «покутня стіна», *ліска* «ворота», *лудина* «одежина», *лудіне* «святкове убрання», *маглівниця* «рубель», *манатка* «хустина», *махталь* «моток нитю», *обарінок* «бублик», *одая* «загін для худоби», *орть* «покривало», *паларія* «капельох», *пометиня* «сміття», *ракви* «посудина на масло», *росішки* «дерев'яні вила», *салаш* «хата», «дім», *стрикуша* «сокира», *судник* «посуд», *тачівка* «качалка», *терхи* «пакунки», *товівка* «торбинка», *трифа* «січка», *трови* «полювання», *халаш* «хата», *чепіль* «тупий ніж», *чірок* «куліш», *шура* «сарай», *бричитися* «голитися», *буришкати* «двигати», *гайтувати* «половати», *доматарувати* «господарювати», *зубеляти* «нуздати» та ін.

Часто в мові письменника діалектними виступають назви тварин і птиці: *дроб'єта* «вівці», *жерва* «дикий пес», *тулак* «вовчєня», «ведмежа», *виза* «риба», *в'яз*, *яз*, *гашечка* «гадюка», *гадярка* «змія», *буркун* «голуб», *дузі*, *дузіньки* «голуби», *кавка* «ворона», *кругав'я*, *половик* «яструб», *пантарка* «цесарка», *кукул* «зозуля-самець», *трых* «індик»; рослин і дерев: *дівина* «рослина», *бриндуші* «перші весняні квіти», *змайовина*, *зродзіля* «рід зілля», *матридуна* «приворотне зілля», *малаковина* «трава на заболоченій низині», *брост* «галуззя», *краця* «кущ», *ваї* «вербові гілки», *глог* «терен», *талі* «зарості лози», *самбір* «листяний ліс», *чагір* «молодий буковий ліс», *дерен* «кизиліве дерево», *ілем* «берест», «в'яз», *шкорих* «горобина».

Говірковими словами Ю. Федькович передає спорідненість і свояцтво: *бадіка* «старший брат», *бадечко*, *бадічко*, *дедьо*, *дядик*, *неньо* «батько», *неня* «мати», *вуйна* «дядина», *нанашка* «хрещена мати», *тета* «тітка», *фіна* «похресниця», *шватер* «шурин»; соціальні та інші відносини між людьми: *субір* «громада», «товариство», *челідь* «жінки», *двірник* «старшина», «війт», *профуз* «тюремний наглядач», *збірі* «кати», *секман* «наймач», *калфа* «ватажок», *крепак* «бідняк», *збуї* «розбійник», *жус* «боягуз», *друк* «ледащо», *галган* «гультьай», *гладкоджус* «ледар», *лютр* «зла людина», *повішенник* «шибеник», *проходан* «волоцюга», *тулач* «бурлака», *халлетей* «злодюжка», *хараман* «опшуканець», *чмут* «пустун», *воскарка* «ворожка», *гайта*, *нешта*, *хабалиця* «повія».

³ Федькович Ю. Твори : В 2 т.— К., 1960.— Т. 1.— С. 515–519; — Т. 2.— С. 491–495.

До етнографічних і демонологічних діалектних назв у творах письменника належать: *галдамаш* «закінчення спільної роботи», *обкіски* «свято після косовиці», *арешник*, *нетрудний*, *щезник*, *яведа* «чорт», *маявка* «мавка», *малфівниця* «відьма».

У мові творів Ю. Федьковича в багатьох випадках діалектними словами передаються абстрактні поняття: *гир* «диво», *дума* «гордість», *заряд* «звичай», *змаза* «ганьба», *кеп* «глум», *парть* «талан», *пізьма* «гнів», «злість», *покліч* «слава», «поголоска», *фрашка* «дрібниця», *фудулія* «гордість», *банно* «тужливо», *банувати* «тужити», «журитися», *бізувати* «могти», *дуфати* «надіятися», *зомптити* «сумніватися», *пацтити* «зазнати лиха», *путерувати* «могти», *суферяти* «терпіти».

Чимало діалектизмів у мові письменника і серед військової термінології: *близниця* «дводульна рушниця», *вірбиль* «барабанний дріб», *твер*, *кріс* «рушниця», *канони* «гармати», *карабеля* «шабля», *касарня* «казарма», *натанка* «мундир», *лекман* «лейтенант», *манта* «жовнірський плащ», *некрут* «рекрут», *облюзунок* «зміна варти», *одвах* «гауптвахта», *патроль* «патруль», *рать* «спис», *рекрутація* «набір до війська», *руштунок* «амуніція», *стойка* «варта», *стойкар* «вартовий», *тамбір* «барабан», *торністра* «солдатський ранець», *туни* «кулемети», *фрайтер* «ефрейтор», *чівка* «дуло».

Для оцінної характеристики персонажів письменник використав діалектні слова: *благий* «добрий», *головний* «небезпечний», *гулавий* «дурнуватий», *інцинатий* «злий», *каправий* «із запаленими очима», *клапатий* «розпатланий», *нестановитий* «непостійний», *обмівний* «готовий обмовляти», *огідний* «працьовитий», *опалистий* «запальний», *подуфалий* «самовпевнений», *поправдений* «справедливий», *пуравий* «непокірливий», *себний* «ловкий», «відважний», *сторонський* «сусідній», *сутий* «багатий», *укий* «учений», *урочий* «чарівний», *файний* «гарний», *фудульний* «зарозумілий», *цигирний* «грайливий», *циндравий* «обідраний», *шанталавий* «незграбний», *яросливий* «гнівний».

У мові творів Ю. Федьковича наявні діалектні фразеологізми: *Богом не питати* «на Бога не зважати», *боля обходити* «хворіти», *весну робити* «виконувати весняну роботу», *гандри бити* «гуляти», *голову загірті* «впитися», *далі нас заплатите* «згодом нас купите», *з усієго всюду* «звідусіль», *кепи бити* «кепкувати», *на відмах рубатися* «вести бій», *на мглі ока* «вмить», *роги чесати* «приятелювати», *честь вести* «віддавати честь».

Отже, мовний феномен Ю. Федьковича полягає в поєднанні східноукраїнського й західноукраїнського варіантів літературної мови з особливим виділенням в останньому гуцульського й буковинського говорів. Після Ю. Федьковича гуцульський і буковинський говори продовжували збагачувати українську літературну мову через творчість М. Коцюбинського, О. Кобилянської, Марка Черемшини та інших письменників. Говори залишаються джерелом збагачення української літературної мови й на сучасному етапі.

I. H. MATVIYAS

THE REFLECTION OF DIALECTS IN THE LANGUAGE OF WORKS BY JURIY FEDKOVYCH

The article focuses on the language of works by Yuriy Fedkovych sight the using phonetical, morphological, syntactical and lexical dialecticisms.

K e y w o r d s: phonetical line, morphological form, combination of words, dialectal word.